

Nowenny do 2000 roku. Realizacja programu pastorałnego Synodu i Wielkiej Nowenny nie wyklucza innych sposobów doboru tematyki debat synodalnych w oparciu o opracowane teksty robocze lub inne problemy, które się pojawią i będą wymagać zbadania i rozwiązania.

17. Rozpoczęła się praca Synodu Plenarnego w diecezjach. O postępach tych prac informuje "Pismo Okólne" Episkopatu w otworzonej w nim specjalnej rubryce /począwszy od nr 4/92, s. 6/, zatytułowanej: "Drugi Polski Synod Plenarny" i opatrzonej znakiem synodalnym. Rubryka ta przeznaczona jest do publikowania zarówno wiadomości ze struktur centralnych Synodu, jak też wszelkich informacji nadesłanych w sprawie Synodu z diecezji.

Ks. Wojciech Góralski

PRAWO BOŻE I NORMY KANONICZNE A GODNOŚĆ CZŁOWIEKA
/o zadaniach sędziego kościelnego w przemówieniu pa-
pieża Jana Pawła II do Roty Rzymskiej z 23.I.1992r./

Doroczne spotkanie prałatów-audytorów i pozostałych urzęd-
ników oraz adwokatów Roty Rzymskiej z Ojcem Świętym, inaugurują-
ce kolejny rok sądowy, miało miejsce w sali konsystorskiej
Domu Apostolskiego w dniu 23.I.1992 r. Na początku audiencji
głos zabrał Ernesto Fiore, dziekan Trybunału, promowany ostatnio
przez Jana Pawła II do godności arcybiskupa tytularnego. W
swoim wystąpieniu nawiązał on do roli i zadań Roty Rzymskiej
w zmieniających się warunkach życia wyznawców Kościoła w kończą-

cym się drugim tysiącleciu jego dziejów. Podkreślił m.in., że Trybunał Roty, pozostając ściśle związany z Katedrą Piotra uważa za swój obowiązek rozpatrywanie z uwagą poszczególnych przypadków trafiających na jego forum sądowe - dotyczących przede wszystkim rodziny - w wymiarze posługi duszpasterskiej¹.

Przemówienie papieża Jana Pawła II², wygłoszone do zgromadzonych, rozpoczęło się od wyrażenia zadowolenia i radości ze spotkania z pracownikami tak ważnej dykasterii Kurii Rzymskiej, jak również złożenia podziękowania dziekanowi za wypowiedziane słowa. Następnie Ojciec Święty nawiązał do zachodzących ostatnio zmian w Europie i do niedawnego Synodu Biskupów poświęconego problemom tego kontynentu. Podkreślił, iż uwaga jego i biskupów zwraca się nie tylko ku aktualnym sprawom nurtującym wiernych Kościoła, lecz także ku przyszłości, w poszukiwaniu odpowiednich środków duszpasterskich, opartych na pewności uzdrawiającej i ożywiającej mocy Odkupienia Chrystusowego. W poszukiwaniu tym dochodzi zawsze do konfrontacji z jednej strony najwyższych wymogów prawa Bożego nieprzemijającego i niezmiennego, z drugiej zaś zmieniających się warunków ludzkości, jej szczególnych potrzeb i najbardziej dojmujących słabości. Nie chodzi tu jednak, stwierdza Papież, ani o dostosowanie ani o "dopasowanie" norm Bożych do kaprysu człowieka, ponieważ oznaczałoby to zanegowanie owych norm i degradację człowieka. Chodzi raczej o zrozumienie dzisiejszego człowieka, o postawienie go wobec niezmiennych wymagań prawa Bożego, o wskazanie najbardziej odpowiadającego mu sposobu dostosowania się doń. Kościół - przy udziale biskupów, kapłanów, wiernych świeckich, instytucji kulturalnych i teologicznych - pragnie to czynić poprzez nowy katechizm katolicki, w którym zamierza

się przedstawić oblicze Chrystusa przemawiającego do inteligencji, serca, oczekiwań i niepokojów ludzkości stojącej u progu roku dwutysięcznego.

W dalszym ciągu Jan Paweł II przechodzi do wskazania zadań prawa kanonicznego stwierdzając, że w owym fascynującym wysiłku dostosowywania człowieka do prawa Bożego ważne miejsce odgrywa porządek kanoniczny, wyrażający w sposób widzialny wewnętrzny ducha społeczności nadprzyrodzonej, którą jest Kościół. W dziedzinie ustawodawstwa kościelnego, dodaje Ojciec Święty, dokonała się rewizja dawnego kodeksu prawa kanonicznego uwzględniająca współczesną rzeczywistość i perspektywę przyszłości. Tekst jednak nowego kodeksu przestałby być narzędziem zbawczego zadania Kościoła, jeśli ci, do których to należy nie troszczyliby się ze starannością o jego aplikację³. W tym miejscu Papież odwołuje się do swojej konstytucji apostolskiej "Sacrae disciplinae leges" z 25.I.1983 r.⁴, którym promulgował kodeks prawa kanonicznego nadmieniając, iż "ustawy kanoniczne z samej swej natury wymagają przestrzegania" i dlatego "należy życzyć, aby nowe kanoniczne ustawodawstwo stało się skutecznym instrumentem, z którego pomocą Kościół będzie mógł się urzeczywistniać według ducha Soboru Watykańskiego II i coraz bardziej będzie się okazywał odpowiedni do zbawczego swego zadania, wykonywanego w tym świecie"⁵.

Kontynuując wątek o właściwej aplikacji prawa Papież stwierdza następnie w alokucji, iż aplikacja prawa kanonicznego zakłada jego poprawną interpretację, tutaj zaś ujawnia się szczególna funkcja Roty Rzymskiej. Odwołując się do kan. 16 § 3 kpk wyjaśnia, że interpretacja sądowa nie ma mocy ustawy i wiąże jedynie osoby lub dotyczy spraw, dla których został

wydany wyrok. Zadanie sędziego nie jest wskutek tego, dodaje Jan Paweł II, mniej znaczące i mniej istotne. Jeśli aktywność sądenia polega na stosowaniu prawa do rzeczywistości, a więc na konkretnym aplikowaniu abstrakcyjnej normy do przypadków wniesionych na forum sądowe, to sędzia jest powołany do wykonywania delikatnej funkcji pośredniczenia pomiędzy porządkiem prawnym i podległymi mu podmiotami. Abstrakcyjny majestat prawa, także kanonicznego, pozostałby wartością oderwaną od konkretnej rzeczywistości, w której żyje i funkcjonuje człowiek w ogóle a wierny w szczególności; gdyby sama norma nie była odniesiona do człowieka, dla którego została ustanowiona.

Podkreśliwszy tak doniosłą misję sędziego kościelnego Ojciec Święty zwraca się do sędziów - audytorów Trybunału Roty Rzymskiej zauważając, iż w ich zadaniach należy dostrzec coś więcej. Wszak według kan. 19 kpk, regulującego przypadki tzw. luki prawnej, odnośne sprawy należy rozstrzygać z uwzględnieniem m.in. jurysprudencji i praktyki Kurii Rzymskiej. Jurysprudencja Kurii Rzymskiej została zatem wskazana, podobnie jak w kan. 20 kpk z 1917 r., jako źródło uzupełniające istnienia prawa. Jeśli przepis kanonu odniesie się do spraw o nieważność małżeństwa, stwierdza Papież, to okaże się czymś oczywistym, że odnośnie do prawa substancjalnego tj. dotyczącego meritum sprawy, przez jurysprudencję należy tu rozumieć wyłącznie orzecznictwo pochodzące od Trybunału Roty Rzymskiej. Potwierdza to również konstytucja apostolska papieża Jana Pawła II "Pastor bonus" z 28.VI.1988 r.⁶, w której Rocie Rzymskiej przypisuje się zadanie ujednoczenia jurysprudencji i służenia pomocą - poprzez własne wyroki - trybunałom niższych stopni⁷.

W dalszym ciągu alokucji Ojciec Święty, nawiązując do tego co mówił wcześniej zwraca uwagę na dwa ważne zadania stojące przed sprawującymi urząd sędziów rotalnych. Pierwszym z tych zadań jest strzeżenie niezmienności prawa Bożego i trwałości normy kanonicznej, drugim zaś ochrona i obrona godności ludzkiej⁸. Właśnie ciągła troska o poszanowanie i obronę potrzeb współczesnego człowieka, kontynuuje Jan Paweł II, skłoniła ustawodawcę kościelnego - w procesie rewizji prawa kanonicznego - do przekształcenia wielu instytucji nie odpowiadających wymogom współczesnej kultury i wprowadzenia nowych, gwarantujących niezwykłe prawa chrześcijanina. Tytułem przykładu Mówca wskazuje tu na nowe ustawodawstwo kanoniczne w przedmiocie osób w Kościele, zwłaszcza o wiernych /"christifideles"/ oraz na reformę prawa procesowego, stanowiącego system norm bardziej uproszczonych i bardziej przejrzystych, a przede wszystkim mających na względzie w większym stopniu godność ludzką.

Pod adresem Roty Rzymskiej Ojciec Święty wypowiada następnie słowa uznania gdy stwierdza, że poruszając się w nieprzekraczalnych granicach prawa Bożego naturalnego umiała uprzedzić i antycypować późniejsze ustalenia kanoniczne, np. w dziedzinie prawa małżeńskiego, które znalazły się definitywnie w kodeksie z 1983 r.⁹. Nie byłoby to możliwe, mówi Jan Paweł II, gdyby poszukiwania, uwaga i wrażliwość na rzeczywistość ludzką nie kierowały dziełem orzecznictwa rotalnego korzystającego z pomocy i wpływu nauki kanonistycznej i ogółu dyscyplin humanistycznych opierających się na właściwej antropologii filozoficznej i teologicznej. W ten sposób, także za pośrednictwem specyficznej pracy audytorów rotalnych, Kościół ukazuje światu - wraz ze swoim obliczem szafarza Odkupiciela - także oblicze nauczyciela ludzkości¹⁰.

Przemówienie kończy zapewnienia Ojca Świętego o modlitwie w intencji sędziów, innych urzędników i adwokatów Roty Rzymskiej oraz słowa błogosławieństwa apostołskiego.

Analiza zaprezentowanej alokucji papieskiej, wygłoszonej podczas dorocznego spotkania z Rotą Rzymską, pozwala dostrzec wiodący wątek tego wystąpienia. Jest nim niewątpliwie troska Kościoła o człowieka oraz rola wymienionego Trybunału w tym doniosłym dziele. Papież ukazuje więc najpierw zadanie prawa kanonicznego w życiu Kościoła, potrzebę dostosowania go do właściwych aspiracji człowieka w granicach jednak niezmiennego prawa Bożego, następnie zwraca uwagę na potrzebę właściwej aplikacji norm prawnych i związanej z tym ich interpretacji, wskazuje na orzecznictwo Roty Rzymskiej jako na uzupełniające źródło istnienia prawa, wreszcie stawia przed sędziami dwa doniosłe zadania: stania na straży prawa Bożego i porządku kanonicznego oraz ochrony godności ludzkiej.

Można sądzić, iż Prawodawcy kościelnemu chodzi o właściwy proces kształtowania się orzecznictwa rotalnego w sprawach o nieważność małżeństwa, który by z jednej strony uwzględniał niezmiennie obowiązujące normy prawa Bożego i porządek kanoniczny, z drugiej zaś czynił zadość wszystkim słusznym wymogom i aspiracjom ludzkim.

Przypisy

1 L'indirizzo d' omaggio rivolto al Santo Padre dal Decano

della Rota Romana Ernesto Maria Fiore. "L'Osservatore Romano" z 24.I.1992 r. /nr 19/ s. 5.

2 Il discorso del Papa ad Officiali e Avvocati del Tribunale della Rota Romana ricevuti nella Sala del Concistoro in occasione dell'apertura dell'Anno Giudiziario. "L'Osservatore Romano", j.w. s. 5.

3 "Tale testo, tuttavia, cesserebbe di essere lo strumento che deve essere nel compito salvifico della Chiesa, se coloro a cui spetta non ne curassero con diligenza l'applicazione". Tamże.

4 AAS 75: 1983 s. I-XXX i 1-317.

5 Codex Iuris Canonici auctoritate Ioannis Pauli PP. II promulgatus. Kodeks Prawa Kanonicznego. Przekład polski zatwierdzony przez Konferencję Episkopatu. Pallotinum 1984 s. 15.

6 AAS 80: 1988 s. 841-912.

7 Tamże art. 126.

8 "Due esigenze allora si impongono al vostro specifico ufficio: quella di salvaguardare l'immutabilità della legge divina e la stabilità della norma canonica e, insieme, quella di tutelare e difendere la dignità dell'uomo". Il discorso del Papa, jw. s. 5.

9 Niewątpliwie Papież ma tu na myśli ferowanie przez Trybunał Roty Rzymskiej wyroków za nieważnością małżeństwa - w oparciu o prawo naturalne - z tytułów, które następnie stały się przedmiotem kan. 1095, nn.2-3.

10 "In tal modo, anche mediante il vostro specifico lavoro, la Chiesa mostra al mondo, insieme col suo volto di ministra di redenzione, anche di maestra di umanità". Il discorso del Papa, jw. s. 5.